

KOMUNIKACE DĚTÍ A DOSPĚLÝCH SE SMP, HMP, TMP

KOMUNIKACE

- **Celoživotní proces nejvýznamnější v dětství**
- Communicatio=spojování, sdílení
- **Umožňuje navazování a pěstování sociálních vztahů**
- **Eliminuje deprivaci a izolaci**
- **Ovlivňuje:** vzdělávání, pracovní uplatnění, trávení volného času, inkluzi do společnosti, vztahy, samostatnost, sebevědomí, psychickou pohodu, rozumový rozvoj, orientaci ve světě
- **Verbální, nonverbální, grafická**
- **ŘEČ** - základní prostředek komunikace, socializace a seberealizace

DŮVODY NARUŠENÍ KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ

- **Orofaciální patologie** (abnormality a anatomické zvláštnosti úst a hrtanu)
- **Mentální postižení**
- Opoždění psychosomatického vývoje
- **Poruchy sluchového a zrakového vnímání** a sluchové diference
- **Užší nosní průduchy** (nesprávná technika dýchání)
- **Odlišný fyzický zjev** (nedostatek podnětů, komunikačních příležitostí, nezkušenost a selhávání v komunikaci, obava z neznámého)
- **Neodborný přístup** v rozvoji komunikace

OROFACIÁLNÍ PATOLOGIE U DS

- Hypotonie úst, rtů, jazyka, měkkého patra, tváří
- Makroglosie (velikost úst v poměru velikosti jazyka)
- Zvrásněný jazyk
- Zúžené měkké patro
- Opoždění v růstu a odlišné postavení chrupu
- Vyčnívání jazyka z úst (hypotonie, makroglosie)

SPECIFICKÉ PROJEVY V CHOVÁNÍ A KOMUNIKACI OSOB S MP

- Vliv dědičnosti, vrozených specifíků, získaných zkušeností, mentálního postižení, přidružených smyslových vad
- Otevřenost, sociální vnímavost, touha po komunikaci a sdílení jako u majority
- Sklony k depresím
- Tvrdohlavost
- Hluboké vztahy i k méně blízkým lidem
- Labilita, infantilnost, poruchy pozornosti, potíže s adaptací
- Psychická deprivace (redukce komunikačních příležitostí)

KOMUNIKACE OSOB S MP

- Vždy nějaký druh a stupeň NKS
- **Různá závažnost** (mírné narušení výslovnosti až totální neschopnost verbálně komunikovat)
- Omezení si může i nemusí uvědomovat
- **Vývoj opožděný a omezený v různé míře**
- Širší receptivní slovník než expresivní
- Absence užívání abstraktních pojmů
- Zjednodušená komunikace
- **Motorická neobratnost mluvidel**
- Zpomalené reakce
- **Potíže ve složitějších a neznámých komunikačních situacích**
- Vysoká **napodobovací schopnost**
- Stereotypy v řeči
- Snaha navozovat kontakt již od raného dětství
- Inklinace k potlačení verbální komunikace nonverbální složkou

DŮSLEDKY NKS

- Snížená srozumitelnost řeči
- Nemožnost vyjadřovat své potřeby, pocity, přání
- Redukované možnosti komunikace s majoritou
- Stresující bariéra, pocity beznaděje, nesamostatnosti, selhání, osamělosti, nepochopení, nezájmu, nepřijetí, izolace
- Snaha upozorňovat na sebe a prosadit se nevhodným způsobem chování, agresivitou vůči sobě, okolí
- Uzavřenost, ztráta snahy komunikovat

SYMPTOMATICKÉ PORUCHY ŘEČI U MP

- NKS je symptomem dominantního postižení (MP)
- Jiný termín:
SEKUNDÁRNÍ
NARUŠENÍ
KOMUNIKACE
- Příčina souvisí s charakteristikou dominantního postižení
- Viktor Lechta

SYMPTOMATICKÉ PORUCHY ŘEČI U MP

Individuální, ne vždy souvisí jen s MP!

- Vývoj řeči: opožděný, omezený
- Dyslalie
- Koktavost
- Breptavost
- Specifická porucha hlasu typická pro DS,MO
- Echolálie
- Vývojová nemluvnost (dysfá
- Mutismus (u PAS)
- Dysartrie (u MO)
- Rhinolalie

DYSLALIE

- Porucha artikulace jedné nebo více hlásek
- Nejčastější druh NKS
- Vynechávání, záměna nebo nesprávná výslovnost
- Nutná odborná logopedická péče

KOKTAVOST

- **Narušení plynulosti** řečového projevu
- **Neúmyslné** přerušování, opakování či zvýšený tlak (prodlužování) na skupinu hlásek
- Nutná **logopedická intervence**, vhodnost využití rytmizace, zpěvu
- Zklidnění, pohodový přístup

BREPTAVOST

- Narušení **plynulosti řeči**
- Extrémně **zrychlené tempo** řeči
- Vynechávání částí slov, nedůslednost ve výslovnosti, nesrozumitelnost, opakování hlásek a slov, nádechy uprostřed slov, nedostatečná technika dýchání, narušené koverbální chování (mimika, gesta, hlasitost, nesoustředěnost)

DYSARTRIE

- Získaná motorická řečová porucha (**u MO tzv. vývojová dysartrie**)
- Narušení artikulace, spasticita
- Vznik na základě organického poškození CNS
- Důsledkem **ochrnutí, slabosti** orofaciálního svalstva či narušené koordinace je **v různé míře i variabilitě** narušena hybnost, plánování i kontrola pohybů čelisti, tváří, rtů, jazyka, měkkého patra, hltanu, hrtanu, hlasivek...
- Jedinec s dysartrií **nemá problémy** s porozuměním mluvené či psané řeči, s gramatikou.

DYSARTRIE

- často v kombinaci s poruchou
- polykání – *dysfagií/afagií*, poruchou hlasu *dysfonií/afonií*, poruchou programování artikulovaného projevu – *verbální dyspraxií/apraxií*, poruchou schopnosti mluvené řeči a rozumění mluvené a psané řeči – *afázií*, poruchou plynulosti řeči – *koktavostí...aj*
- Výrazné narušení prozodických faktorů řeči
- Často u MO

MUTISMUS

- Získaná **neurotická nemluvnost**
- U PAS se objevuje **Autistický mutismus**, vzniká na základě specifického vnímání a prožívání osob s PAS, reakcí na **stresující** či neznámé podněty, pocit nejistoty, nepochopení významu komunikace
- Možnost i **selektivního** (elektivního) – výběrového mutismu

RHINOLALIE (HUHŇAVOST)

- **Narušení zvuku řeči**
- Patologicky narušená rovnováha mezi znělostí nazálních a orálních hlásek
- Uzavřená x otevřená
- **U MP častěji uzavřená huhňavost**
- (rhinolalia clausa), *příčina: chronická rýma, adenoidní vegetace, polypy, nedostatečná průchodnost vzduchu do nazálních dutin (rýmový zvuk řeči)*

NEJČASTĚJŠÍ CHYBY PŘI KOMUNIKACI S LIDMI S MP

- Podceňování, nedůvěra a předsudky (nemá to smysl)
- Ignorování při **opakovaném selhání**
- Nedostatek trpělivosti, spěchání
- Málo snahy porozumět
- Neodborné vedení (nesprávný přístup, komunikační metoda)
- **Nízká nabídka** komunikačních prostředků, ignorování a podceňování problému (logopedie, AAK)
- Komunikace za člověka s MP
- Přílišné **zaměření na nedostatky**, tlak a stálá snaha zlepšovat (nepřijetí)
- **Mluvení o člověku** v jeho přítomnosti
- Nízká informovanost majority, výsměch, vyčlenění (spolužáci, populace)

MOŽNOSTI ŘEŠENÍ A SPRÁVNÉHO PŘÍSTUPU PRO PODPORU KOMUNIKACE

- **Člověk na prvním místě**
- Respektovat
- Důvěřovat
- **Nabídnout maximální odbornou podporu** (logopedie, škola)
- Včasná odborná diagnostika, orientace v příčinách a možnostech intervence
- **Významný vliv rodinného prostředí a propojení se školou**
- **Být partnerem**, pomocníkem a rovnocenným rádčem
- Nabídnout dostatek podnětů ke stimulaci vývoje řeči
- Komunikační učení formou hry, nácvik sociálních situací, vědomé zapojování komunikace
- **Osvěta** (pochopení a informovanost majority, odbourávání bariér)
- Zeptat se a požádat o pomoc není selháním
- Tolerance k preferovanému způsobu komunikace

- Zapojení co nejvíce osob do komunikačního rozvoje
- Ve všech prostředích komunikovat jednotnou formou
- Nabídnout dostatek času k sebeprojevení
- **Motivovat ke komunikaci** (neboj se, má to smysl)
- Pozitivní přístup, klidné vedení, předcházení deprivaci a nechuti komunikovat – **nezaměřovat se na negativa**
- **Příliš neopravovat** – řekni to správně
- Vyhýbat se situacím, kde je pravděpodobné selhání – **budovat sebevědomí**
- Vlastní odborné znalosti, správný přístup, respektování odborných doporučení

- **Vlastní správný řečový vzor** – využít napodobovací schopnosti
- **S dospělým komunikovat jako s dospělým**
- Nikdy neignorovat, neshazovat, nepodceňovat (**již malé dítě to intenzivně vnímá a vznikají bariéry a nedůvěra**)
- Mluvit o pocitech a obavách rovnocenně, neřešit potíže před dítětem
- Zaměřit se na problematické oblasti bez nátlaku, **vše formou hry, nácviku** (artikulace, jazykový cit, gramatická stránka řeči, slovní zásoba, abstraktní pojmy)
- **Stimulovat svalstvo orofaciální oblasti**
- **Logopedická péče** : nestresující, nenárazová, přirozená, společná běžná každodenní aktivita, nehodnocená, ne povinnost, nesouvisí se školou
- **Výběr vhodné formy komunikace** - efektivní způsob dorozumívání (verbální, AAK, kombinace)

KOMUKACE S ŽÁKEM S MP V RÁMCI ŠKOLY

– úloha učitele

- **PODPOROVAT KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOSTI VE VŠECH PŘEDMĚTECH, NENÍ NUTNÉ BÝT LOGOPED!**
- **Smysl inkluzivního vzdělávání na rozvoj komunikace**
- Významná role vztahu **škola-rodina- asistent pedagoga** (komunikace, upřímnost, rovnocennost, nenucenost)
- **Učitel** = nejvýznamnější řídicí prvek, rádce a determinant úspěšné komunikace a vztahů ve třídě
- Důraz na **informovanost spolužáků a jejich rodičů** – předcházení nepochopení, předsudků, bariér
- **Vyzdvižení oboustranného přínosu**
- Zapojení do kolektivu pod pozitivním vedením, **atmosféra přijetí** (všichni jsme na jedné lodi, respektujeme se, nesoudíme se) – **významný vliv správného přístupu na komunikaci**
- Podpora zapojení a sociálních vazeb i **mimo vyučování**

- Nutnost **průběžné práce** s kolektivem (pravidelně od primárního sdělení)
- Včasná detekce šikany, vyčleňování, **citlivý přístup**
- Příliš netlačit na zapojování, přirozeně vytvářet příležitosti ke společným aktivitám, **nenutit**
- Cílené vedení ke spolupráci nenásilnou formou
- Potřeba **zapojení rodičů do vzdělávání**, podpora mimoškolních přirozených vztahů
- **Netrhat vazby** (podporovat vztahy dětí již z MŠ)
- Volit vhodný přístup k žákovi s odlišností – **vyhnout se pocitům selhání** (přizpůsobit hodnocení, aby se nikdo necítil ukřivděný či preferovaný, **hodnocení má motivovat**)

- **Nezaměřovat se na negativa**, chválit a budovat pozitivní atmosféru a pospolitost
- Nabízet sociální aktivity, ve kterých **mohou obstát všichni**
- Zapojovat do výuky skupinové aktivity s důrazem na spolupráci a komunikaci
- **Dát spolužákům najevo, že jsou důležitým prvkem** a pomocníky, poskytnout pocit hrdosti za nabídnutí pomoci bez lítosti
- Zapojovat aktivity, kde není zásadním prvkem verbální komunikace (výtvarné, dramatické)

MOŽNOSTI PODPORY KOMUNIKACE

- **Dle závažnosti**
- **Vždy pod odborným vedením**
- **Dbát na preference dítěte – v čem se cítí dobře**

- **ORT (orofaciální regulační terapie)**
- **Logopedická intervence (škola, klinická, neziskový sektor, rodina)**
- **Systemy AAK**

Orofaciální regulační terapie (ORT)

- Reflexní metodika zaměřená na podporu správného držení těla a motoriky se speciálním zaměřením na rozvoj a podporu činnosti orofaciální oblasti
- **Stimulace polykání, sání, žvýkání, artikulace a funkce svalů obličeje a ústní oblasti formou vibrací, doteků a tlaku na určité body orofaciální oblasti** – aktivizace, stimulace svalstva, redukce hypotonie
- Využívá propojení motoriky a komunikace (**řeč je motorickou dovedností**)
- Vhodná příprava pro následnou logopedickou péči

SYSTÉMY AAK VYUŽITELNÉ U OSOB

S MP

Augmentativní = rozšiřující,

Alternativní = nahrazující

- **Najít vhodnou a efektivní formu**
- **Zaškolit blízké**

+ předcházení psychické a sociální deprivaci

+ možnost vyjádřit se

+ motivace ke komunikaci, prožití úspěchu a nalezení smyslu komunikace

- mohou potlačovat či zpomalovat verbální projevy

- vzbuzují pozornost

- eliminují možnosti komunikace s laickou veřejností

- **Piktogramy, Znak do řeči, VOKS, Makaton, Bazální stimulace**